

Розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні

ДИНАМІКА РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ ТА ІНФРАСТРУКТУРИ, ЩО ЇХ ОБСЛУГОВУЄ

Загальна кількість офіційно зареєстрованих НПФ за 2007 рік збільшилася на 22% і досягла відмітки 96 недержавних пенсійних фондів.

Більше всього створено відкритих НПФ, кількість яких на кінець звітного періоду склала 78%. Корпоративні фонди складають 14%, професійні – 8%.

В той же час, 2007 рік характеризувався найбільш високою динамікою створення перш за все професійних фондів, кількість яких за рік зросла на 33%, в той час, як кількість корпоративних зросла на 30%, а відкритих – на 19%.

З 96 зареєстрованих недержавних пенсійних фондів уклали угоди на обслуговування з адміністраторами та компаніями з управління активами і зберігачами 81 недержавний пенсійний фонд. На початок цього року фактично розпочали роботу з формування пенсійних активів 66 недержавних пенсійних фондів. Кількість таких фондів за останній рік збільшилась на 50%. При цьому динаміка виходу пенсійних фондів у робочий режим у двічі перевищує динаміку створення нових пенсійних фондів, що є позитивним результатом.

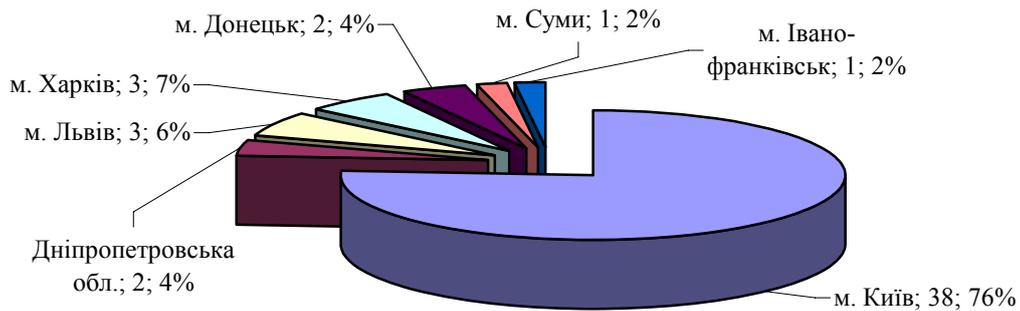
За кількістю суб'єктів, які надають послуги з недержавного пенсійного забезпечення, Україна вже випередила ряд країн, які стартували значно раніше.

Позитивним також є поступова концентрація ринку НПФ. Кількість фондів, у яких вартість активів вже перевищує 10 млн. грн., зросла за минулий рік у три рази.

Сума активів десяти найбільших фондів за останній рік збільшилась на 115% і складає 76 % від вартості активів усіх недержавних пенсійних фондів.

Особливістю створення НПФ є їх нерівномірне розміщення за територіальним принципом. У Києві зосереджено 67% усіх фондів, в той час у таких областях, як Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька та Чернігівська до цього часу не створено жодного фонду.

Аналіз свідчить, що динаміка створення інфраструктури НПФ сьогодні в цілому відповідає динаміці розвитку недержавних пенсійних фондів.

Інформація щодо кількості адміністраторів НПФ станом на 31.12.07, які було внесено до Державного реєстру фінансових установ

Кількість адміністраторів, які отримали ліцензію з адміністрування недержавних пенсійних фондів, збільшилася за останній рік на 25 % і досягла 40, з яких 16 обслуговують більше, ніж один недержавний пенсійний фонд, що є нормальним явищем у системі НПЗ.

Кількість компаній з управління активами, які мають ліцензію на управління активами НПФ зросло за звітний період на 49 % і склало 342, з яких 44 вже мають договори на обслуговування активів НПФ.

Кількість банків-зберігачів збільшилася до 214, з них уклали договори на обслуговування НПФ 31 зберігач.

Зростає активність роботодавців, професійних спілок щодо участі в системі недержавного пенсійного забезпечення.

У цілому понад 200 підприємств та установ виступили засновниками та майже 1800 вкладниками недержавних пенсійних фондів. Їхня кількість у цілому за останній рік збільшилася на 700 суб'єктів.

Найбільшу активність у цьому плані демонструють підприємства реального сектора економіки, які становлять майже 60 % від всіх засновників.

У звітному періоді, не зважаючи на відсутність належного фінансування, дещо активізувалась робота державних органів влади з подолання недовіри населення до системи недержавного пенсійного забезпечення. Цьому сприяло прийняття в травні 2007 року розпорядження Уряду «Про затвердження заходів з проведення роз'яснювальної роботи з питань недержавного пенсійного забезпечення на 2007-2008 роки».

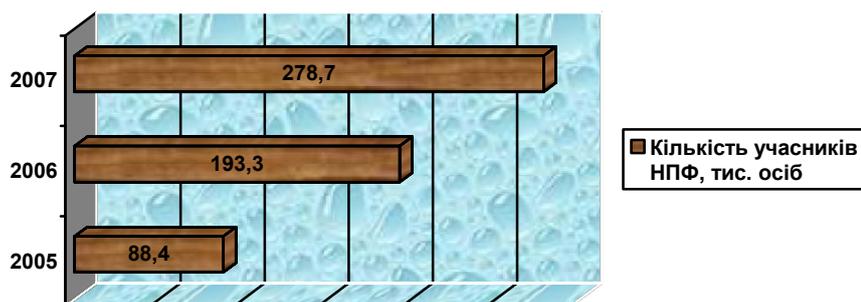
Державними регуляторами разом з Міністерством праці та соціальної політики України та Проектом «Розвиток ринку капіталу» проведено цілий ряд регіональних круглих столів, присвячених роз'ясненню діяльності недержавних пенсійних фондів в крупних промислових центрах України, орієнтованих на роботодавців, профспілки та засоби масової інформації.

Підготовлено серію брошур, рекламних роликів та інших інформаційних матеріалів для громадськості стосовно ролі та місця НПФ у пенсійній реформі.

Підписана спільна угода між Держфінпослуг, Федераціями профспілок та роботодавців України про співпрацю в провадженні системи недержавного пенсійного забезпечення.

Вжиті заходи сприяли певній активізації населення в системі недержавного пенсійного забезпечення.

Так, темпи росту кількості учасників НПФ за останній рік збільшилися на 44%, а їхня кількість - з 193,3 до 278,7 тис.осіб.

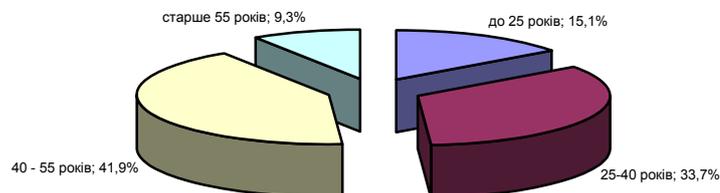

Динаміка росту кількості учасників НПФ

Розподіл учасників НПФ за віком

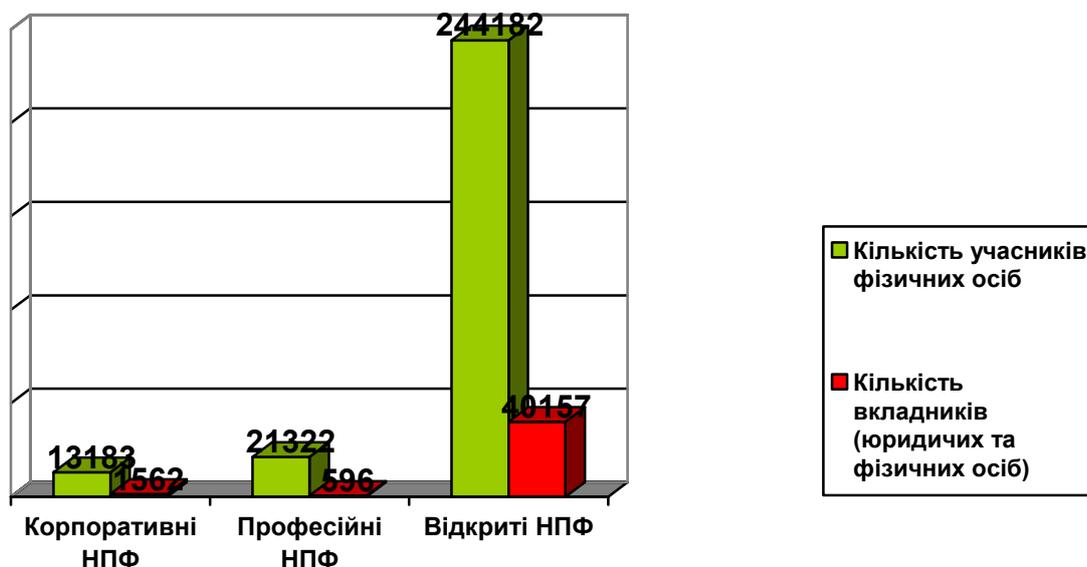
Як і в попередні роки, серед учасників НПФ більшість складала особи віком від 40 до 55 років – 42%.

Разом з тим слід відзначити зменшення частки вікової групи старше 55 років – з 9% у 2007 до 8 році та зростання частки учасників НПФ віком до 25 років до 15%, що можна розцінювати як прояв підвищення довіри людей до системи недержавного пенсійного забезпечення перспективного для НПФ віку.

Розподіл учасників НПФ за віком

Найбільша кількість учасників пенсійних фондів зосереджена сьогодні у відкритих НПФ (88% від загальної кількості учасників). Найменша кількість учасників зосереджена в корпоративних НПФ (5%).

Кількість учасників та вкладників НПФ на кінець 2007 року

При цьому, за останній рік кількість учасників відкритих НПФ збільшилася на 52%, в той час як у професійних НПФ – на 10,4%, а в корпоративних зменшилася на 2%.

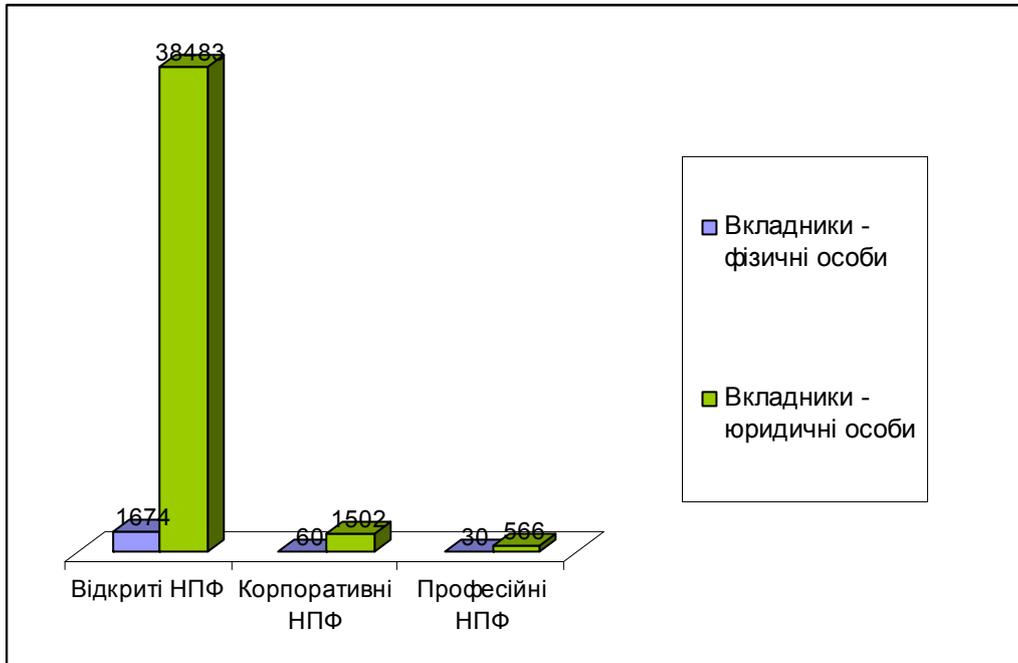
Така тенденція пов'язана з більшою гнучкістю відкритих фондів для учасника щодо можливості входу і виходу з цих фондів.

Укладання пенсійних контрактів

Аналіз укладених адміністраторами недержавних пенсійних фондів контрактів з вкладниками свідчить, по-перше, про їх збільшення за останній рік майже на третину, по-друге, про нерівномірну динаміку їх збільшення в професійних, корпоративних та відкритих фондах.

Найбільш високий приріст нових контрактів забезпечено в професійних недержавних пенсійних фондах. У той же час, найменша кількість контрактів у 2007 році укладена вкладниками корпоративних недержавних пенсійних фондів.

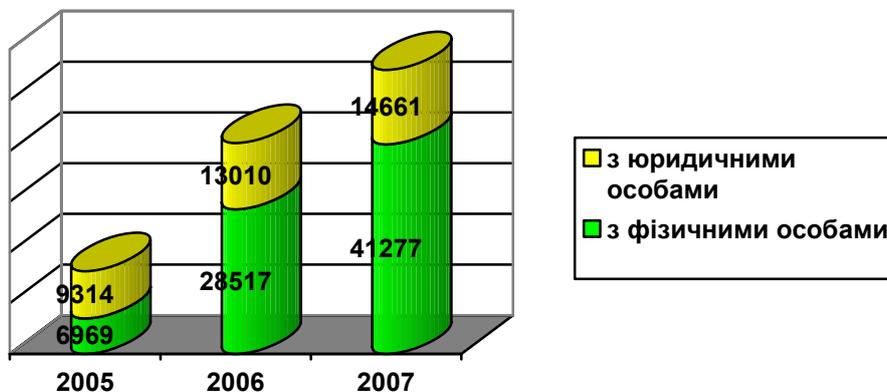
В абсолютному виразі найбільша кількість контрактів укладається з вкладниками відкритих НПФ, які складають 81% від загальної кількості укладених контрактів.

Кількість вкладників НПФ за видами НПФ станом на 31.12.07

Із загальної кількості 55,9 тисяч пенсійних контрактів, 14,6 тисяч укладено з юридичними особами та 41,3 – з фізичними особами.

При цьому, якщо кількість контрактів з юридичними особами за останній рік збільшилась лише на 13%, то з фізичними – на 45%.

Динаміка кількості укладених пенсійних контрактів

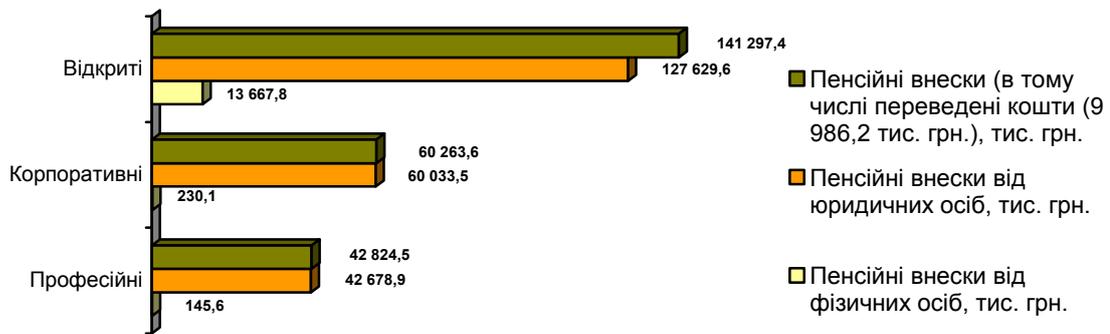
Сплата пенсійних внесків

Одним із основних якісних показників, які характеризують систему недержавного пенсійного забезпечення, є сплачені пенсійні внески.

Аналізуючи динаміку сплачених пенсійних внесків за 2006-2007 роки слід зазначити, що надходження пенсійних внесків за минулий рік збільшилось більш ніж у двічі і на кінець 2007 року становило 234,4 млн. грн.

Найбільш високими темпами зростали у звітному періоді внески у відкриті пенсійні фонди. Найнижчою була їхня динаміка в корпоративних НПФ.

Надходження пенсійних внесків від юридичних осіб за минулий рік у цілому зросли майже вдвічі (для відкритих НПФ цей приріст становить 114%, для корпоративних – 79%, та 99 % - для професійних НПФ). В той же час, надходження пенсійних внесків від фізичних осіб зросло лише для відкритих НПФ (на 171%).

Структура внесків по видах фондів

Середній сукупний пенсійний внесок з розрахунку на одного учасника НПФ за 2007 рік склав 434 грн. і збільшився проти аналогічного показника 2006 року на 7%.

Найбільш високого значення він має в корпоративних фондах, де досяг 2026 грн. У професійних фондах біля 1000 грн.

Водночас, найбільш висока динаміка приросту щорічного пенсійного внеску була у відкритих фондах, де перевищувала за динамікою приросту щорічний внесок у корпоративних фондах у в три рази. У професійних фондах – у два рази.

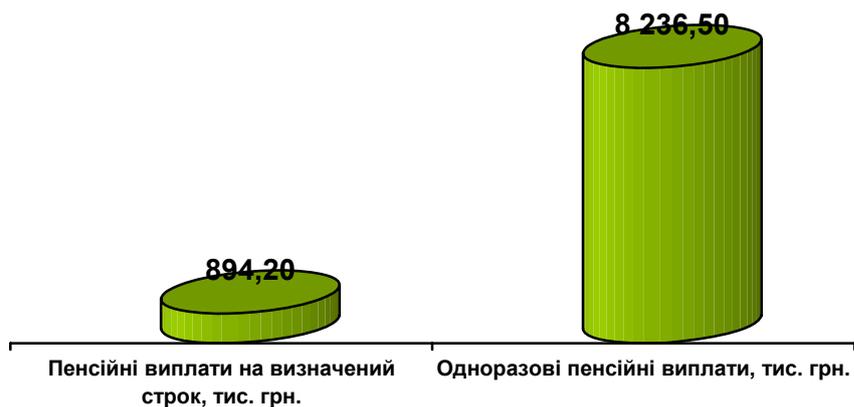
У цілому, разом із інвестиційним доходом, пенсійні накопичення в розрахунку на одного учасника НПФ склали на кінець звітного періоду 999 грн. і збільшилися проти минулого року на 51 % (проти 662 грн. станом на початок року).

Виплати з недержавних пенсійних фондів

Разом з пенсійними внесками протягом звітного періоду здійснювалися і пенсійні виплати, які в цілому склали 9 млн. грн., збільшившись проти 2006 року на 129%. Серед них, одноразові виплати склали 8,2 млн. грн. пенсійні виплати на визначений строк – 894 тис. грн.

Чисельність учасників, які отримують пенсію на визначений строк складає 1580.

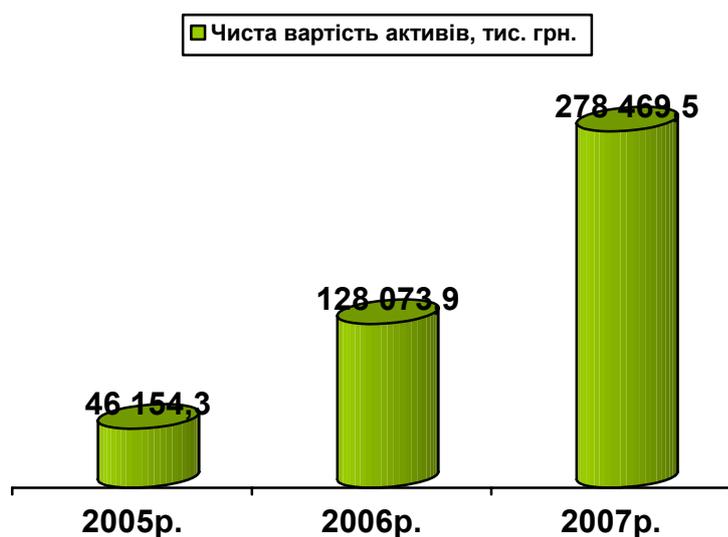
На сьогодні динаміка виплат у 13 разів відстає від динаміки пенсійних надходжень.

Виплати в системі недержавного пенсійного забезпечення станом на 31.12.07

ІНВЕСТИВАННЯ АКТИВІВ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ

Сумарна вартість активів НПФ збільшилася з 137,4 до 280,6 млн.грн, або на 104%, в тому числі чиста вартість активів зросла на 117%, збільшившись з 128 млн. грн. до 278 млн.грн. Якщо порівняти з іншими ринками фінансових послуг, то динаміка зростання активів НПФ була найвищою. Вартість активів, які інвестовані, зросла за рік на 146,2 млн.грн. (116,9 %) і склала 271,3 млн.грн

Динаміка активів недержавних пенсійних фондів за 2005 - 2007 рр.

За період існування пенсійних фондів загальна вартість інвестиційного доходу склала 68 млн.грн., або 29% від суми сплачених внесків і зросла у звітному періоді на 192%.

65% працюючих фондів забезпечили дохідність вище рівня інфляції, 35% НПФ забезпечили дохідність активів нижче рівня інфляції. Як правило, це фонди, які нещодавно розпочали свою роботу і акумулювали майже всі кошти на депозитних рахунках, середня дохідність яких (13%) була нижче рівня інфляції.

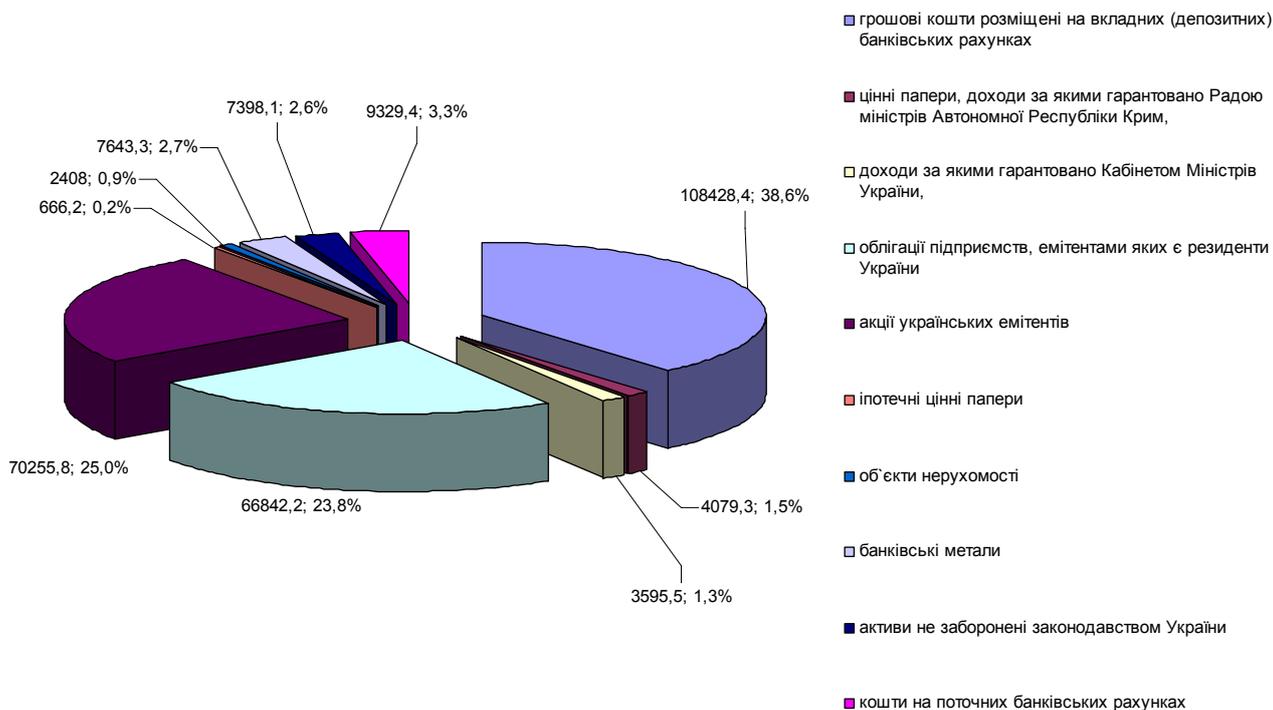
В той же час фонди, які мали час для накопичення внесків, достатніх для диверсифікації своїх активів у різні фінансові інструменти, забезпечили дохідність активів, що перевищує рівень інфляції.

Найбільший рівень дохідності, досягнутий НПФ у минулому році, склав 42%.

Виходячи з інвестиційних декларацій, недержавні пенсійні фонди застосовують різну інвестиційну політику, що дало можливість населенню вибирати недержавні пенсійні фонди як із консервативною, так і з агресивною інвестиційною політикою.

Зниження ризиків пенсійних фондів у відповідності до Закону забезпечується шляхом диверсифікації на законодавчо встановлений рівень їх активів. З 66 діючих фондів на кінець звітного періоду було забезпечено вимоги законодавства щодо диверсифікації своїх активів 51 НПФ.

У цілому структура консолідованого портфеля недержавних пенсійних фондів та напрямки інвестицій його активів має такий вигляд:

Структура консолідованого портфелю інвестованих на 31.12.07 пенсійних коштів

У загальній структурі інвестиційного портфелю НПФ активи розподіляються таким чином:

Частка корпоративних облігацій у абсолютному виразі збільшилася з 53700 до 66842 грн., але при цьому їх частка у консолідованому портфелі зменшилася з 41% до 24%. При цьому термін погашення по облігаціях визначений в межах від 09.01.2008 до 11.12.2015;

- 38,6%, або 108 428,4 тис.грн. розміщено на банківських депозитах (в одному чи декількох банках). При цьому мінімальна ставка за депозитами становить 7,0% а максимальна – 17,1% .

Таким чином, переважна частина пенсійних активів поки що залишається на банківських депозитних вкладах. При цьому їх частка за останній рік збільшилася з 35,8 до 38,6%. Середня ставка за депозитними вкладками була нижче рівня інфляції (13% і 16,6%).

Біля 80% депозитних вкладів розміщено строком від 1 до 3 років. Інші – до одного року.

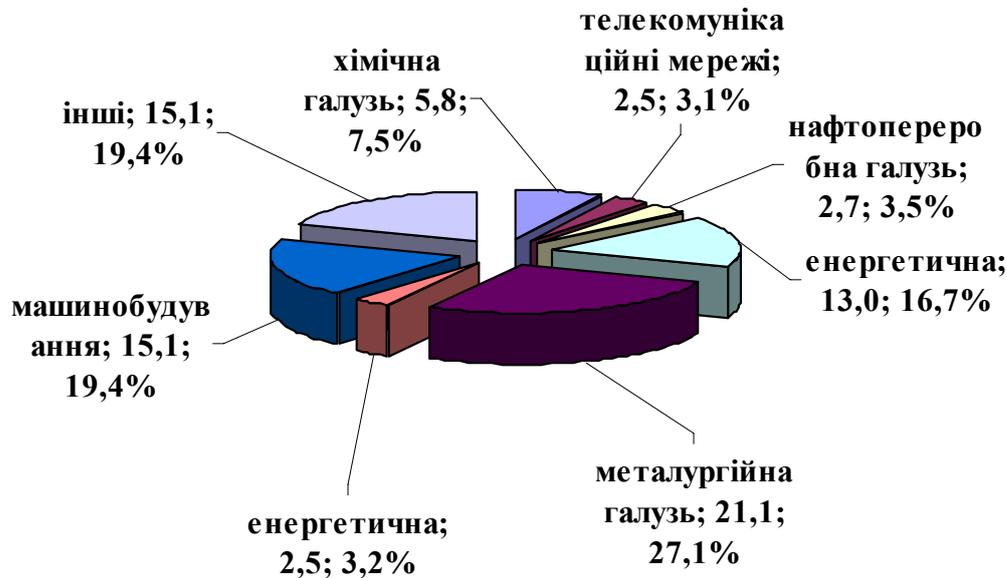
Починаючи з 2007 року в портфелях деяких НПФ з'явилися іпотечні цінні папери, але їх частка в цілому складає менше 0,2% при максимально можливому рівні – 40%.

Зовсім відсутні в портфелях НПФ цінні папери нерезидентів України.

У 2007 році проти 2006 року в консолідованому портфелі НПФ у 4,4 рази збільшилася частка акцій українських емітентів.

При можливому ліміті у 10%, частка банківських металів у консолідованому портфелі НПФ склала 2,7%, зменшившись у абсолютному виразі майже у два рази.

Структура інвестицій активів НПФ у галузі економіки має такий вигляд:

Структура інвестицій в акції українських емітентів за галузями станом на 31.12.07

Найбільша частка інвестицій припадає на металургійну галузь, хоча і частка знизилася з 40 до 30%, а також у машинобудування, де ситуація за останні два роки майже незмінна.

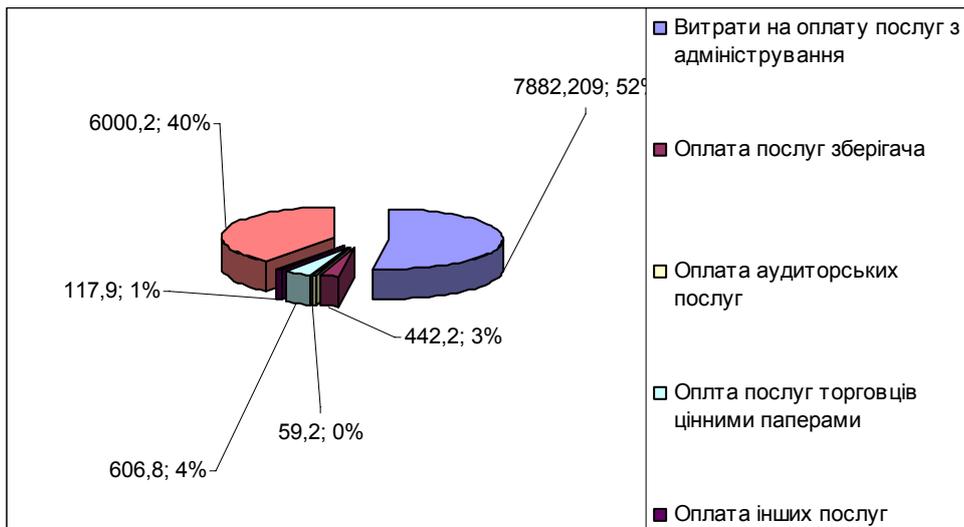
Достатньо висока частка інвестицій припадає також і на енергетичну та хімічну галузі та торгівлю.

У цілому сукупний дохід від інвестування пенсійних активів збільшився з 9,7 млн. у 2005 році до 68 млн. грн. на кінець 2007 року при зростанні пенсійних внесків за цей період з 36 до 234,4 млн.грн.

ВИТРАТИ, ЩО ВІДШКОДОВУЮТЬСЯ ЗА РАХУНОК ПЕНСІЙНИХ АКТИВІВ

За рахунок пенсійних коштів покривається оплата послуг з адміністрування пенсійного фонду, управління його активами, а також відшкодовуються витрати послуг зберігача, аудиторські послуги, послуги торговців цінними паперами.

Структура цих витрат має такий вигляд:

Структура витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних коштів.

В цілому за час існування пенсійних фондів витрати склали 15 129 тис. грн., в тому числі, у 2007 році – 9044,4 тис.грн. Але в той же час вони залишаються в межах встановлених нормативів.

Найбільші витрати припадають на оплату послуг з адміністрування і складають 52,1% від загального обсягу витрат.

Винагорода з надання послуг з управління активами пенсійного фонду складає 6 млн.20 тис грн. або 39,7%

Оплата послуг зберігача 444,2 тис.грн., або 2,9% .

Оплата аудиторських послуг – 59,2 тис.грн., або 0,4.

Оплата послуг торговців цінними паперами – 606,8 тис.грн, або 4%.

Оплата інших послуг – 117,9 тис.грн., або 0,8%.

Залишаючись відносно великими у процентному відношенні до активів НПФ, ці витрати є невеликими в абсолютному значенні відносно витрат з обслуговування пенсійних фондів в інших країнах світу, що пояснюється невеликими обсягами активів недержавних пенсійних фондів в Україні та операцій з ними.

Найбільші витрати характерні для пенсійних фондів, які перебувають на початковій стадії розвитку, що пояснюється витратами на організацію їх роботи.

РЕЗУЛЬТАТИ НАГЛЯДУ ЗА УСТАНОВАМИ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.

Протягом звітного періоду діяльність недержавних пенсійних фондів та суб'єктів інфраструктури, що їх обслуговує, перебувала під постійним

контролем Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг та Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Внаслідок цього не допущено жодного факту розкрадання пенсійних коштів.

Більшість виявлених порушень пов'язана з відхиленням від встановлених вимог щодо несвоєчасного подання інформації до регуляторів та напрямків інвестування а також використання фінансових інструментів не того класу.

В окремих випадках мають місце факти порушення строків диверсифікації активів, що передбачені чинним законодавством.

Недоліки чинного законодавства сприяли тому, що в деяких фондах частка прибутку деякий час залишалась не розподіленою на індивідуальні пенсійні рахунки учасників НПФ.

До порушників чинного законодавства застосовувалися заходи впливу, що передбачені Законом «Про недержавне пенсійне забезпечення».

Інформація щодо перевірок адміністраторів НПФ*

Назва	За 2006 рік	За 2007 рік	Зміни за період, %
Загальна кількість перевірок, од.	30	41	136,6
За наслідками перевірок застосовано заходів впливу, всього од., у тому числі:	37	43	116,2
- розпорядження про усунення порушення	18	19	105,5
- анульовано ліцензій	1	-	-
- штрафних санкцій, тис. грн.	8,840	23,375	264,4

Інформація щодо перевірок НПФ.

Назва	За 2006 рік	За 2007 рік	Зміни за період, %
Загальна кількість перевірок, од.	12	42*	350
у тому числі безвиїзні перевірки	12	40	333
За наслідками перевірок застосовано заходів впливу, всього од., у тому числі:	7	38	542,8
- розпорядження про усунення порушення	7	36	514,3
- адміністративних штрафів, тис. грн.	-	2,550**	-

Коментарі щодо динаміки показників: у 2007 році, внаслідок збільшення кількості НПФ та суб'єктів, що їх обслуговують, збільшилася кількість проведених перевірок, що в свою чергу спричинило до збільшення показника застосованих заходів впливів. В той же час, в цілому, дисципліна учасників ринку фактично не погіршилася